



Vraag het aan de onderwijs- consulent



Voor scholen zijn er onderwijsconsulenten die kunnen bemiddelen in conflicten met ouders of hulp bieden bij 'thuiszitters'. Met de invoering van passend onderwijs is hun rol voorlopig niet uitgespeeld.

Sophie (10) gaat al ruim een maand niet meer naar school. In de loop van dit schooljaar raakte zij ziek door 'zintuiglijke overprikkeling'. Dit uit zich vooral in een extreem gevoelige huid die zelfs nauwelijks nog kleding verdraagt. Alleen al bij de gedachte dat zij weer naar school moet, nemen haar huidklachten in alle hevigheid toe. Toen Sophie nog wel naar school ging, maakten haar ouders zich al grote zorgen. Vanwege haar toenemende huidklachten sliep hun dochter steeds slechter. De ouders lieten een psychiatrisch onderzoek doen. Hieruit bleek dat Sophie autisme heeft en dat haar zintuigen snel overprikkeld raken. Maar op school leek Sophie opmerkelijk genoeg een ideale leerling. 'Zij gedroeg zich sociaal wenselijk en haalde goede cijfers,' zegt Ine van de Rijt, onderwijsconsulent in Brabant, Limburg en een deel van Gelderland. 'Daarom dacht de school dat er niks aan de hand was.'

Onderwijsconsulenten komen het probleem heel vaak tegen: één kind, twee gezichten. Het komt

ook vaak voor dat ouders niet inzien dat hun kind een probleem heeft, hoewel op school bij wijze van spreken de stoelen door de klas vliegen. 'En dan ontstaat er een strijd om wie er gelijk heeft, school of de ouders,' zegt Van de Rijt. 'Wij onderwijsconsulenten proberen de partijen dan weer bij elkaar te brengen. Of, liever gezegd: beide beelden van het kind. Dat doen wij vooral door veel gesprekken te voeren waarin wij begrip proberen te kweken voor het standpunt van de ander.'

Conflictbemiddeling

Ik spreek Ine van de Rijt en de directeur van Onderwijsconsulenten, Aïscha Trokasti, in een drukke lunchroom bij station Utrecht Centraal. Hier spreekt Trokasti regelmatig af met 'haar' 36 consulenten, die op freelancebasis vanuit het hele land werken, gefinancierd door de overheid (zie kader op pagina 18).

Van de Rijt neemt geen blad voor haar mond. Ze vindt het bedenkelijk, zegt ze, dat scholen soms niet



Onderwijsconsulent ziet probleem vaak: één kind, twee gezichten

kunnen accepteren dat er twee waarheden zijn rond een leerling. ‘Van ouders kan ik me dat wel voorstellen, omdat zij heel emotioneel betrokken zijn bij hun kind. Maar ik vind dat je van een school mag verwachten dat zij in staat is om met een open, professionele blik naar een leerling te kijken. Ik zie die professionaliteit echter niet altijd.’ Duidelijkheid scheppen is belangrijk in haar functie. Want als er een consulent op school verschijnt, is er vaak sprake van een hoogopgelopen conflict tussen ouders en school. En dan moeten er antwoorden komen op belangrijke vragen zoals wat een kind nodig heeft. En ook: wie heeft de regie? Inmiddels is de relatie tussen de school en de ouders van Sophie sterk verbeterd, zegt Van de Rijt bij een glas muntthee. Alle betrokken partijen – school,

ouders, leerplichtambtenaar en zorginstelling – werken gezamenlijk aan een plan om haar stap voor stap weer terug op school te krijgen. Om te beginnen met een uurtje individuele begeleiding in de middag, als alle andere kinderen naar huis zijn. ‘De school en de leerplichtambtenaar hebben de verklaring van de psychiater geaccepteerd dat het meisje ziek is geworden van langdurige overprikkeling. Het is nu duidelijk dat er aanpassingen nodig zijn voor haar op school.’

Geen partij kiezen

Stap één in het traject van een consulent – dat meestal drie tot zes maanden duurt – is een goed gesprek met de ouders, bij het kind thuis. Ouders kunnen dan vrijuit praten en de consulent krijgt een goede indruk van de thuissituatie. ‘Je merkt dat onderwijsconsulenten dankzij dat gesprek een veel completer beeld van een gezin hebben dan



Vier vragen over de onderwijsconsulent

Waarom hoor je plotseling zo veel over onderwijsconsulenten?

Het ministerie van OCW wil dat passend onderwijs een succes wordt. Daarom ziet zij graag dat onderwijsconsulenten worden ingeschakeld als ouders, school en samenwerkingsverband er samen niet uitkomen. Bijvoorbeeld als het gaat om het vaststellen van een ontwikkelingsperspectief of om een verwijzing naar een speciale school. Scholen en ouders kunnen een onderwijsconsulent kosteloos inschakelen voor begeleiding en advies. ‘Iedereen die ons nodig heeft, kan bij ons terecht,’ zegt Aïsha Trokasti, directeur Onderwijsconsulenten. Dat was bij de komst van de consulent in 2003 – tegelijk met de invoering van de leerlinggebonden financiering – wel anders. ‘Toen moesten wij bewust zo veel mogelijk op de achtergrond blijven. Het idee was dat wij slechts tijdelijk nodig zouden zijn, voor als er in het begin problemen zouden ontstaan rond de plaatsing van een zorgleerling of de besteding van “rugzakgeld”.’ Maar het aantal casussen bleef gestaag groeien. Van 261 in het schooljaar 2003-2004 tot 1.372 in 2013-2014.

Wanneer mag je een onderwijsconsulent inschakelen?

Zodra een leerling minimaal vier weken thuis zit – en dus formeel een ‘thuiszitter’ is – kun je een onderwijsconsulent benaderen. Maar ook als er problemen zijn op school met een kind dat extra ondersteuning

nodig heeft, bijvoorbeeld in verband met ziekte, handicap of een diagnose als hoogbegaafdheid, autisme of adhd. ‘Ook als er een vermoeden van een diagnose bestaat, mogen ouders of scholen ons bellen,’ zegt Trokasti. ‘Soms zijn ouders bijvoorbeeld van mening dat hun kind ten onrechte geen extra begeleiding op school krijgt. Als wij denken dat het kind hierdoor het risico loopt om thuiszitter te worden, maken wij er een casus van.’

In bijna eenderde van de gevallen gaat het om leerlingen met autisme. Sinds enkele jaren neemt vooral het aantal casussen rond leerlingen met hoogbegaafdheid toe, signaleert Trokasti. ‘Er zijn helaas nog altijd scholen die zeggen: “Dit kind kan niet hoogbegaafd zijn, want het haalt slechte cijfers.”’

Zorgen onderwijsconsulenten ervoor dat er straks geen thuiszitters meer zijn?

‘Helaas niet,’ zegt Trokasti. ‘Wij weten niet eens hoeveel thuiszitters er in Nederland precies zijn, waar ze zitten en hoe wij met ze in contact kunnen komen. En wij hebben ook de middelen niet om dit te onderzoeken. Het enige wat wij weten is dat zich elk jaar vijfhonderd nieuwe thuiszitters bij ons melden voor wie wij een oplossing proberen te zoeken.’ Belangrijk kritiekpunt van ouders en scholen is dat onderwijsconsulenten uiteindelijk geen ‘doorzettingsmacht’ hebben. Naar schatting 5% van alle casussen

wij,' zegt Lenneke Paardekoper, orthopedagoge van De Berkenschutse, een grote school voor speciaal (voortgezet) onderwijs in het Brabantse Heeze. 'Daardoor kunnen zij ook veel beter inschatten welke oplossing de meeste kans van slagen heeft. Voor ons blijft dat toch giswerk.'

Het mantra van de onderwijsconsulent is: wij kiezen geen partij voor ouders of school, maar kijken uitsluitend naar het belang van het kind. Trokasti: 'Onafhankelijkheid is echt ons belangrijkste wapen.' Toch stuiten consulenten bij scholen soms op hardnekkige vooroordelen. Dat consulenten even iets zouden komen 'regelen' voor de ouders bijvoorbeeld, of dat ze namens de ouders in de keuken van de school komen kijken.

Het is waar dat verreweg de meeste aanmeldingen bij de onderwijsconsulent worden gedaan door ouders. Maar schijn bedriegt. 'Vaak is het de school die de ouders heeft geadviseerd om deze stap te nemen,' zegt

Trokasti. 'Dat doen ze liever niet zelf, omdat dan de kans bestaat dat ouders de consulent gaan zien als een verlengstuk van de school.' Ouders moeten overigens altijd toestemming geven voor het inschakelen van een consulent.

'Ouders zeggen nooit nee,' zegt Paardekoper die veel met Ine van de Rijt samenwerkt. 'Mijn ervaring is dat zij de consulent zien als een extra poppetje aan hun kant.' Zelf beschouwt zij de onderwijsconsulent echter als iemand met wie vooral de school haar voordeel kan doen. 'Ine is voor mij een hele welkome *sparring partner*,' zegt Paardekoper. 'Zij stelt goede vragen. Bovendien beschikt zij over een uitgebreid netwerk van scholen en hulpverleners.'

>>

wordt niet opgelost. De redenen zijn divers: ouders die het advies van de consulent niet willen opvolgen, leerplichtambtenaren die niet willen meewerken aan maatwerk of plaatsgebrek op scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs of in behandelcentra. Ook zijn er volgens Trokasti steeds meer kinderen die een-op-een-begeleiding nodig hebben, en dat bestaat in het Nederlandse onderwijs niet. En dan zijn er nog de kinderen die de consulenten moeilijk op een school geplaatst krijgen, zoals leerlingen die in jeugddetentie hebben gezeten.

Zijn de consulenten blij met passend onderwijs?

'Ja,' zegt Trokasti zonder aarzeling. 'Ik vind het heel goed dat de regie nu bij de scholen ligt dankzij de ingevoerde zorgplicht. Vroeger kon een school tegen ouders zeggen: "Zoek het maar uit, wij willen uw kind niet." Nu is het tenminste duidelijk wie er verantwoordelijk is, ook al moest ik sommige samenwerkingsverbanden daar tijdens de eerste maanden van passend onderwijs nog wel eens aan herinneren.' / JW



Op advies van het samenwerkingsverband schakelde zorgcoördinator Angelo de Smit van De Nieuwste School, een reguliere mavo/havo/vwo-school in Tilburg, begin dit schooljaar ook de hulp in van Van de Rijt. Over de casus zelf wil hij het niet hebben. Wel wil De Smit – die nooit eerder met een consulent te maken had – kwijt dat hij ‘blij verrast’ is over de nuttige tips die de school krijgt. ‘Vooral op het gebied van passend onderwijs. Net als veel andere scholen zijn wij nog hard aan het uitzoeken wat er nu precies van ons wordt verwacht. Zo dacht ik bijvoorbeeld

Niet de school, maar ouders nemen onderwijsconsulent in de arm

dat een ontwikkelingsperspectief bij de start van een nieuw schooljaar vast moest liggen. De consulent liet zien dat het een document-in-woording is, van ouders en school samen.’

De casussen waar onderwijsconsulenten mee te maken krijgen,

worden steeds complexer. Bekend is dat het aantal kinderen met diagnoses als autisme, ADHD, dyslexie en hoogbegaafdheid al jaren stijgt.

Maar ook scholen worden ‘ingewikkelder’. Trokasti: ‘Wij merken dat leerlingen waar “iets” mee is, steeds vaker buiten de deur worden gehouden onder het mom van handelingsverlegenheid.’

Grenzen van kunnen

Als het woord ‘handelingsverlegenheid’ valt, zegt Van de Rijt onmiddellijk: ‘Ik heb écht een hekel aan dit woord, omdat sommige scholen het gebruiken om achterover te kunnen leunen als het ze te ingewikkeld wordt. Wat mij betreft mag het woord verdwijnen, zeker nu scholen zorgplicht hebben.’ Trokasti: ‘Daar ben ik het helemaal mee eens.’

‘Jazeker, wij gebruiken het woord “handelingsverlegen” wel eens,’ zegt De Smit van De Nieuwste School desgevraagd. ‘Soms komen wij gewoon niet verder met een leerling, ondanks het zeer intensieve mentoraat op onze school.’

De definitie van ‘handelingsverlegenheid’ is volgens De Smit niet altijd duidelijk. ‘Een uur extra ondersteuning per week lukt altijd,’ zegt hij. ‘Maar bij twee uur per week ga je nadenken en in gesprek met de ouders. Je moet als school kunnen blijven doen waar je goed in bent, en dat is kennis overdragen. Je moet oppassen dat je niet te veel op de stoel van de therapeut gaat zitten.’

In praktijk is het woord ‘handelingsverlegen’ een vonnis; het betekent meestal dat een leerling van



school moet. Ook speciale scholen besluiten steeds vaker een leerling te verwijderen, zo merken ze bij Onderwijsconsulenten. Van de Rijt: ‘En dat is heel zorgwekkend, want deze scholen zijn een bodemvoorziening. Hierna is er niks meer.’

Van de Rijt heeft een casus rond een autistische leerling in het voortgezet speciaal onderwijs. Door zijn autisme snapt de jongen het verschil niet tussen stoeien en vechten. Als er in de pauze door andere kinderen wordt gestoeid, dan begint hij als een dolle te duwen en te trekken. ‘En als een leerkracht daar dan iets van zegt, laat hij verbaal agressief gedrag zien. Hierdoor zijn de andere leerlingen bang voor hem geworden,’ zegt Van de Rijt.

Volgens haar zit de school met de handen in het haar, vooral omdat veel andere ouders eisen dat de jongen vertrekt. Anders stappen ze naar de pers, of ze halen hun eigen kind van school.

Van de Rijt: ‘Helaas signaleer ik zulke dreigementen van ouders steeds vaker, vooral in het speciaal



Minder verzuim

Het aantal spijbelaars is in het schooljaar 2013-2014 flink gedaald, stelt staatssecretaris Sander Dekker in de leerplichtbrief van 2015. Deze brief, die jaarlijks op de Dag van de Leerplicht verschijnt, bevat de belangrijkste conclusies van onderzoeksinstituut ITS en de voornemens van OCW. Aan de daling gaat een jarenlange stijging vooraf. In 2013-2014 kende Nederland bijna 80 duizend 'relatief' verzuimers, leerlingen die in vier weken meer dan zestien uur afwezig waren. In 2009-2010 waren dit er nog ongeveer 74 duizend. In het mbo steeg het verzuim, maar dit wordt vooral toegeschreven aan de verbeterde registratie door scholen en de toegenomen inzet van de inspectie en gemeenten. Het aantal kinderen dat op geen enkele school staat ingeschreven ('absoluut verzuim'), is ongeveer gelijk gebleven, van 6.714 naar 6.762.

Verzuim wordt gezien als een voorbode van voortijdig schoolverlaten. Het is OCW er daarom veel aan gelegen om geschikte (preventieve) maatregelen te treffen. Passend onderwijs kan volgens de staatssecretaris een belangrijke rol spelen. Dat moet de lijntjes tussen school, jeugdzorg en leerplicht korter maken, waardoor een leerplichtambtenaar bijvoorbeeld sneller kan weten of een leerling ziek is of spijbelt. Hoewel de staatssecretaris ze niet expliciet in zijn brief noemt, nemen onderwijsconsulenten ook een belangrijke plaats in. Scholen kunnen kosteloos een onderwijsconsulent inschakelen, bijvoorbeeld bij een leerling die langdurig (meer dan vier weken) thuiszit. / WJ

(voortgezet) onderwijs. Ze vormen regelmatig de basis voor de uitspraak "handelingsverlegen" van een school.'

Onderwijs voor elk kind

Speciale scholen stellen steeds hogere eisen aan leerlingen, waardoor soms de vraag rijst hoe 'speciaal' zij nog willen zijn. Als een van de weinige speciale scholen in Nederland heeft De Berkenschutse in de onderbouw een zogeheten *special care*-klas, met maar zes à zeven leerlingen. Volgens Van de Rijt is hier grote behoefte aan. 'Steeds meer leerlingen redden het ook niet in een klas met twaalf tot zestien leerlingen. Ze raken daar totaal overprikkeld.'

Volgens Paardekoper werkt de individuele aanpak in de *special care*-klas voor een aantal kinderen 'heel goed'. Toch heeft zij gemengde gevoelens, zegt ze. 'De vraag die wij ons stellen is: ga je als school alléén voor het diploma, en pers je dat er desnoods uit? Of eis je dat een leerling ook in staat is om een

vervolgopleiding te gaan doen of om te gaan werken? Hoe je het ook wendt of keert, zo'n *special care*-klas is geen reële afspiegeling van de maatschappij.'

Trokasti beaamt dat.

Desondanks is het volgens haar een waardevol initiatief.

Want zij kent genoeg voorbeelden van leerlingen die een diploma hebben gehaald, ook al zeiden betrokkenen dat zij hiertoe nooit in staat zouden zijn. Trokasti: 'Sommigen ronden daarna zelfs een vervolgopleiding met succes af. Zij hebben zich in een later stadium nog heel erg ontwikkeld. Daarom is ons uitgangspunt dat ieder kind dat in staat is om te leren, ook de kans moet krijgen om dit te doen.' ■

De naam van Sophie is om privacy-redenen gefingeerd.

Consulent schat
gezinssituatie beter
in dan school